



A Study of the Success Rate of Persian Language Teaching Instructors in Al Mahdi Schools in Lebanon: Lebanese Persian Learners'

Iman Farahat

M.A. in Persian Language Teaching, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Letters and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Email: iran_bahman@yahoo.com

Shima Ebrahimi*

Corresponding author, Associate Professor of Persian Language Teaching, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Letters and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Email: shimaebrahimi@um.ac.ir

Abstract:

The Persian language has long been of interest to Arabic-speaking countries such as Lebanon. Today, it is taught in many universities and schools in the country, including Al-Mahdi Schools. One of the key factors in achieving Persian language teaching goals is the instructors, who play a crucial role in developing learners' linguistic skills and achieving optimal success. This quantitative and applied research aims to assess the success of Persian language instructors at Al-Mahdi Schools from the perspective of Lebanese learners, to enhance the status of Persian in Lebanon, improve teaching methods, and increasing learner satisfaction. For this purpose, a questionnaire on the characteristics of successful language instructors was completed by 258 Persian language learners at beginner and intermediate levels from two branches of Al-Mahdi Schools in Beirut: Shahid and Al-Hadath. To examine the significance of differences among the sub-constructs of teacher success in Persian language instruction, the data were analyzed using analysis of variance (ANOVA) and independent t-tests. The ANOVA results indicated significant differences among the sub-constructs of the questionnaire assessing the characteristics of successful instructors. Additionally, the independent t-test results revealed no significant difference in teacher success across different language proficiency levels. It is expected that Persian language instructors in Lebanon, by considering the findings of this study, will gain a better understanding of their strengths, weaknesses, and learners' expectations. This awareness will enable them to address shortcomings and improve their teaching methods more effectively.

***Cite this article:** Farahat, Iman. Shima, Ebrahimi. A Study of the Success Rate of Persian Language Teaching Instructors in Al Mahdi Schools in Lebanon: Lebanese Persian Learners'. Vol. 13, No. 2 (Tome 28), October 2024, 129-150.

DOI: 10.30479/jtpsol.2025.21850.1702

Received on: 01/04/2025

Accepted on: 26/05/2025



© The Author(s).

Publisher: Imam Khomeini International University

Introduction

Persian has long been regarded as a language of empathy and international understanding, as well as the second most widely spoken language in the Islamic world. In Lebanon, Persian language instruction began at Saint Joseph University, where a chair for Persian language was established in 1952. Later, in 1956, Dr. Mohammad Mohammadi Malayeri was sent by the University of Tehran to introduce Persian as an elective language at the Lebanese University. Today, Persian is taught in various Lebanese universities and schools, including Al-Mahdi Schools, where it was experimentally introduced in 2008. Since then, its popularity has grown significantly, with over 7,000 students currently learning Persian across 17 branches of these schools.

The primary objectives of Persian language instruction in Al-Mahdi Schools include strengthening students' religious and national identity, training specialists in the study of Persian Islamic heritage, and preparing students for higher education in Iran. Given these goals, Persian language teachers play a crucial role in ensuring effective learning through dynamic and modern teaching methods. However, many Persian learners in Lebanon report dissatisfaction with current instructional approaches. Some teachers, despite being proficient in Persian, lack expertise in second-language teaching methodologies.

This study aims to evaluate the success of Persian language teachers at Al-Mahdi Schools from the perspective of Lebanese learners. The research seeks to investigate whether there are significant differences in teacher success across various teaching subconstructs and proficiency levels, ultimately providing insights to enhance Persian language instruction in Lebanon.

Methodology

This study employs a quantitative, applied research design focusing on students of Al-Mahdi schools in Lebanon during the 2023–2024 academic year. A targeted sample of 258 students (127 girls and 131 boys), aged 12–17, was selected from two branches in Beirut: Shahid and Hadath. Persian language instruction in these schools is divided into beginner and intermediate levels across different grades, with no Persian courses offered in grade 12. Of the participants, 125 students (45.48%) were at the beginner level, and 133 students (55.51%) were at the intermediate level.

The primary research tool was a questionnaire on the characteristics of successful language teachers, developed and validated by Mafian and Pishghadam (2010). The 47-item questionnaire, based on a 5-point Likert scale, assessed 12 factors, including teaching ability, social relations, student engagement, assessment fairness, commitment, facilitation strategies, empowerment, classroom management, empathy, presence, and teaching dynamism. The Cronbach's alpha reliability for the questionnaire was 0.94, confirming strong internal consistency.

For data collection, the researchers first obtained official approval from school administrators. The questionnaire was distributed in person to students in four beginner

classes (two for boys and two for girls) and four intermediate classes (two for boys and two for girls), under the supervision of teachers and researchers.

The collected data were analyzed using ANOVA and t-tests to examine statistical differences across groups. The methodology ensures a systematic and reliable evaluation of teacher effectiveness in Persian language instruction within Lebanese schools.

Results

A repeated measures ANOVA was used to analyze the data, and the results revealed significant differences across all 12 factors ($F(11, 2827) = 13.16, p < 0.001, \eta^2 = 0.05$). Although the effect size is small, the power of the test suggests a sufficient sample size, resulting in reliable results. The analysis highlights that the "exam" factor plays the least role in determining teachers' success. In contrast, "physical and emotional acceptance" had a more substantial influence on teachers' success than other factors such as teaching ability, social relationships, and class dynamics. On the other hand, the role of "teaching facilitators" was less significant than "class dynamics." This suggests that factors related to teacher-student relationships and classroom environment have a more pronounced impact on teachers' success compared to technical aspects, such as the use of teaching aids or assessments.

Further statistical testing using a repeated measures ANOVA confirms these findings, showing significant differences between the various factors assessed in the questionnaire. However, the effect size remains small, with a partial eta squared value of 0.05 indicating a modest but consistent influence of these factors on teacher success.

Additionally, the independent samples t-test was used to examine the success levels of teachers across different language proficiency levels. The results ($t(256) = -0.77, p = 0.44$) indicate no significant difference in success rates between teachers at intermediate and beginner levels of language proficiency. This suggests that the level of language proficiency does not significantly impact the teachers' success in these schools.

In conclusion, the findings underscore the significance of teacher-student relationships and classroom dynamics in influencing the success of Persian language teachers. Factors such as testing, empowerment, and teaching facilitators are of lesser importance. The uniformity in teacher success across different proficiency levels can likely be attributed to consistent teaching methods and the typical backgrounds of the teachers, suggesting that further teacher training could enhance the overall effectiveness of language instruction.

This finding suggests that a teacher's ability to connect with students on an emotional level and foster a supportive classroom environment may be more influential than their teaching ability or other professional skills. Additionally, the lack of significant differences in success across proficiency levels suggests that the institution has standardized its teaching methods, which may explain the consistent performance of teachers across different language proficiency levels. The importance of teacher training, particularly in fostering motivation and engagement in language learners, is evident from the findings. Teachers should focus on improving their communication and classroom management skills to enhance their overall effectiveness.

Conclusion

The Persian language, a rich and esteemed language globally, is taught as a second language in many countries, including Lebanon. However, compared to Western languages, European languages, or even Arabic, Persian has not yet reached its rightful international position. One of the key goals of Iran's science and technology system is to elevate the Persian language among global languages, and achieving this goal largely depends on the efforts of language instructors.

Teachers play a crucial role in education, influencing whether educational goals are achieved or not. Understanding the characteristics of successful teachers is essential for enhancing the quality of teaching. The identification of these traits can be conducted by various stakeholders, including managers, colleagues, and students. However, those directly involved in the educational setting, who have a comprehensive understanding of teachers' behavioral and academic aspects, are best equipped to evaluate these characteristics.

This study suggests that if the general conduct and professional actions of Persian language teachers are assessed from the perspective of language learners, the results can serve as a valuable tool for improving teaching quality and increasing student satisfaction. By gaining insights into their strengths and weaknesses, teachers can refine their teaching methods, resulting in improved learner satisfaction and success.

The study focused on the success of Persian language teachers at the Al-Mahdi Schools in Lebanon, as perceived by the learners. Future research could compare the views of elite and regular learners at these schools regarding the successful characteristics of teachers. Researchers in other countries can also study the success of Persian language teaching in their institutions. Additionally, comparing the success of Persian language instructors across different countries could provide valuable insights. Future studies may involve perspectives from managers, colleagues, and learners at various proficiency levels.

Acknowledgment

The authors express their sincere gratitude to the management of Al-Mahdi Schools in Beirut, the Persian language instructors at these schools, and their students of the Persian language.

Conflict of Interest

The authors declare no conflicts of interest.

Keywords: Persian Language Teaching; Teacher Success Rate; Lebanese Persian Learners; Al-Mahdi Schools, Lebanon.



بررسی میزان موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان از دیدگاه فارسی‌آموزان لبنانی (پژوهشی)

ایمان فرحات

کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.
رایانامه: iran_bahman@yahoo.com

شیمایم ابراهیمی*

نویسنده مسئول، دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.
رایانامه: shimaabrahimi@um.ac.ir

چکیده

زبان فارسی از دیرباز تا کنون مورد توجه کشورهای عرب‌زبانی همچون لبنان قرار گرفته و امروزه در بسیاری از دانشگاه‌ها و مدارس این کشور، از جمله مدارس المهدی «ع» تدریس می‌شود. گفتنی است؛ یکی از عوامل مؤثر در رسیدن به اهداف آموزش این زبان، مدرّسان هستند که نقش بسیار مهمی در رشد مهارت‌های زبانی فراگیران و دستیابی به موفقیت دلخواه ایفا می‌کنند. پژوهش کمی و کاربردی حاضر کوشیده است؛ تا به منظور ارتقای جایگاه زبان فارسی در کشور لبنان، بهبود روش‌های تدریس مدرّسان و افزایش رضایت‌مندی زبان‌آموزان، به بررسی میزان موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع»، از منظر فارسی‌آموزان لبنانی بپردازد. بدین منظور، پرسش‌نامه ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان، توسط ۲۵۸ نفر از فارسی‌آموزان سطوح مبتدی و متوسط، در دو شعبه شاهد و الحدث مدارس المهدی «ع» بیروت تکمیل شد. با هدف بررسی سطح معناداری میان زیرسازهای پرسش‌نامه موفقیت در مدرّسان آموزش زبان فارسی، داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل واریانس و آزمون تی مستقل، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان داد که تفاوت معناداری میان زیرسازهای پرسش‌نامه ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان وجود دارد. به علاوه، نتایج حاصل از آزمون تی مستقل نمایانگر یکسانی میزان موفقیت در مدرّسان آموزش زبان فارسی در سطوح گوناگون زبان‌آموزی بود. انتظار می‌رود؛ مدرّسان آموزش زبان فارسی در لبنان با توجه به نتایج این پژوهش، بتوانند نقاط قوت و ضعف و نیز انتظارات زبان‌آموزان از خود را بهتر بشناسند و در راستای رفع کاستی‌ها و بهبود روش‌های تدریس خود گام بردارند.

کلیدواژه‌ها

آموزش زبان فارسی، میزان موفقیت مدرّس، فارسی‌آموزان لبنانی، مدارس المهدی «ع» لبنان.

*استناد: فرحات، ایمان، ابراهیمی، شیمایم. بررسی میزان موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان از دیدگاه فارسی‌آموزان لبنانی، سال سیزدهم، شماره دوم (پیاپی ۲۸)، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، ۱۲۹-۱۵۰.

۱. مقدمه

زبان فارسی از دیرباز تا کنون به‌عنوان زبان همدلی و تفاهم بین‌المللی و نیز دومین زبان جهان اسلام (Mirdehghan, 2002) مورد توجه کشورهای عرب‌زبان، از جمله لبنان قرار گرفته و امروزه در بسیاری از دانشگاه‌ها و مدارس این کشور تدریس می‌شود. آموزش این زبان در لبنان، ابتدا از دانشگاه سنت جوزف^۱ آغاز و در سال ۱۳۳۱ کرسی زبان فارسی این دانشگاه تأسیس شد. سپس در سال ۱۳۳۵ در نتیجه امضای یک قرارداد فرهنگی، میان دو دانشگاه لبنان و تهران، دکتر محمد محمدی ملایری که دانش‌آموخته دانشگاه تهران و دانشگاه آمریکایی بیروت بود، از جانب دانشگاه تهران، برای راه‌اندازی کرسی زبان فارسی به‌عنوان یک زبان اختیاری در دانشگاه دولتی لبنان، به بیروت اعزام شد. امروزه زبان فارسی افزون بر ده‌ها دانشگاه، در بسیاری از مدارس لبنان، همچون مدارس المهدی «ع» نیز به‌عنوان یک ماده درسی ثابت تدریس می‌شود (Sadr Hashemi, 2013). گفتنی است در سال ۱۳۸۷، آموزش زبان فارسی در این مدارس، به‌صورت آزمایشی در دو شعبه شاهد و الحدث با چهارصد دانش‌آموز آغاز شد و پیشرفت آن به‌گونه‌ای بود که پس از گذشت یک‌سال، بیش از هزار و پانصد دانش‌آموز در شانزده شعبه از مدارس المهدی «ع» مشغول آموختن زبان فارسی شدند. در حال حاضر، سالانه بیش از هفت هزار دانش‌آموز در هفده شعبه از این مدارس، به یادگیری زبان فارسی می‌پردازند و تلاش می‌کنند؛ تا در المپیاد زبان فارسی شرکت نمایند (Private Analytical Database of Nations' Society and Culture, 2023).

از سوی دیگر، آموختن زبان دوم به‌معنای آموختن هر زبانی بجز زبان مادری است که در راستای دستیابی به هدفی خاص صورت پذیرد. در این راستا، از جمله اهداف آموزش زبان فارسی در مدارس المهدی «ع» لبنان، می‌توان به تقویت هویت دینی و انقلابی دانش‌آموزان، از طریق مطالعه مستقیم بیانیات و خطبه‌های رهبر ایران، تربیت پژوهش‌گران و کارشناسان متخصص، به‌منظور مطالعه میراث علمی و تاریخی دین مبین اسلام که به زبان فارسی نگاشته شده‌اند و نیز فراهم آوردن امکان ادامه تحصیل دانش‌آموزان در رشته‌های مختلف تحصیلی دانشگاه‌های کشور ایران و به‌تبع آن، تربیت نیروی خبره کاری در سایر علوم روز دنیا اشاره کرد. واضح است، در راستای دستیابی به اهداف آموزش زبان فارسی، آگاهی مدرّسان از شیوه‌های پویا و نوین تدریس و استفاده از آن‌ها، با در نظر گرفتن نیازهای زبان‌آموزان، حائز اهمیت است و نقش بسزایی در دستیابی به موفقیت مطلوب ایفا می‌کند. بنابراین، یک مدرّس حرفه‌ای و موفق باید با در نظر گرفتن اهداف، علاقه‌مندی‌ها، نیازها و توانایی‌های فراگیران، از شیوه‌های تدریس فعال، انگیزه‌بخش، سریع و مؤثر استفاده کند و یادگیری زبان فارسی را برای فراگیران، ساده و خاطره‌انگیز سازد. در این میان، مدرّسان مدارس المهدی «ع» لبنان نیز از این مهم غافل نبوده و همواره می‌کوشند؛ تا در کنار بهره‌مندی از کتاب‌های درسی مانند کتاب‌های شیراز و آموزش نوین زبان فارسی،

^۱ Saint Joseph University

از روش‌ها و ابزارهای جدید و کارآمد؛ مانند تصویر، ویدئو، آهنگ، نقاشی، نمایش، بازی، فعالیت گروهی و غیره در فرایند یادگیری استفاده کنند. با این وجود، نگارنده نخست پژوهش حاضر، به عنوان فارسی آموز، محقق و مدرس زبان فارسی در کشور لبنان، طی چندین سال مراد به زبان آموزان لبنانی و صحبت با دانش آموزان مدارس المهدی «ع»، دریافته است که فارسی آموزان لبنانی، رضایت چندانی از روش‌های آموزش زبان فارسی ندارند و با مشکلات و چالش‌هایی در این خصوص روبه‌رو هستند. به عنوان مثال؛ برخی از مدرّسان آموزش زبان فارسی، مدارس المهدی «ع» با این که بر زبان فارسی مسلط هستند، درباره روش‌های تدریس زبان دوم، تخصص کافی ندارند. بدیهی است، برای آموزش اثربخش زبان فارسی، تسلط بر این زبان لازم است؛ اما کافی نیست. چه‌بسا در رشته‌های تحصیلی متفاوت، مدرّسانی هستند که بر محتوای علمی تسلط کافی دارند، اما به دلیل آشنایی نداشتن با روش‌های تدریس، نمی‌توانند مدرّس موفقی باشند. در واقع، یک مدرس موفّق فردی است که افزون بر داشتن محتوای علمی غنی، از روش‌ها و فنون تدریس نیز آگاه باشد و با توجه به امکانات موجود، بهترین روش تدریس را انتخاب کند. بنابراین، با توجه به آن چه گفته شد و نیز پیشرفت روزافزون تعداد و تنوع فارسی آموزان در سایر کشورهای جهان، نگارندگان بر آن هستند؛ تا در پژوهش حاضر با هدف آگاه کردن مدرّسان زبان فارسی لبنان نسبت به نقاط قوت و ضعف خود در تدریس زبان فارسی و در نتیجه، ارتقای جایگاه آموزش زبان فارسی در لبنان، به این پرسش‌ها پاسخ دهند که ۱- آیا میان زیرسازهای پرسش‌نامه موفّقیت در مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان تفاوت معنادار وجود دارد؟ و ۲- آیا میان مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان در سطوح گوناگون زبان‌آموزی از نظر میزان موفّقیت تفاوت معنادار وجود دارد؟

۲. پیشینه پژوهش

در روند آموزش یک زبان به عنوان زبان دوم، عوامل مختلفی اثرگذار هستند. یکی از این عوامل که دارای نقش کلیدی در فرایند یاددهی و یادگیری است، مدرّسان هستند که تأثیر بسزایی بر کیفیت آموزش، عملکرد تحصیلی، تجربیات آموزشی، اعتماد به نفس، انگیزه و رشد شخصیتی زبان آموزان دارند (Keshavarz Afshar, 2020). بنابراین، شناسایی ویژگی‌های یک مدرّس موفّق در حوزه زبان‌آموزی در راستای دستیابی به اهداف آموزش، ضروری است. محققان بر این باورند که برای توصیف یک مدرّس زبان موفّق، معیارهای مختلفی از جمله آگاهی اخلاقی و اجتماعی، ویژگی‌های شخصیتی، مهارت‌های مدیرتی و حرفه‌ای بودن در تدریس وجود دارد که در میان آن‌ها ویژگی‌های شخصیتی مدرّسان آموزش زبان فارسی و توانایی‌های ارتباطی آنان در مقابل زبان آموزان، با وجود مغفول ماندن، همانند مهارت‌ها و شیوه‌های مورد استفاده ایشان در تدریس، حائز اهمیت است و نقشی اساسی در رشد زبانی فراگیران و در نهایت موفّقیت مدرّسان ایفا می‌کند (Lim et al., 2017). بنابراین، با توجه به نقش تعیین‌کننده و غیرقابل انکار مدرّسان آموزش زبان، شایسته است؛ چشم‌اندازی روشن از معیارها و خصوصیات یک

مدرّس موفق زبان ارائه شود. خوشبختانه، امروزه کتاب‌ها، نشریات، مقالات و وبگاه‌های بسیاری به اهمیت جایگاه مدرّس در آموزش زبان دوم پرداخته‌اند. در ذیل به چند نمونه از پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام شده، اشاره می‌شود.

معافیان و پیش‌قدم (Moafian & Pishghadam, 2010) به بررسی تأثیر هوش چندگانه مدرّسان زبان انگلیسی، بر موفقیت آن‌ها در تدریس پرداختند. بدین‌منظور، ابتدا پرسش‌نامه هوش چندگانه در اختیار نود و سه تن از مدرّسان زبان انگلیسی دبیرستان‌های مختلف شهر مشهد قرار گرفته و در همین زمان، پرسش‌نامه معّلم آرمانی/از دیدگاه دانش‌آموزان، در میان چهارصد تن از زبان‌آموزان این مدرّسان توزیع شد. نتایج نشان داد که میان موفقیت مدرّسان زبان انگلیسی در تدریس و هوش‌های اجتماعی، زبانی و موسیقایی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

در پژوهشی دیگر، قائمی‌پور و همکاران (Qaemipour et al., 2017) با هدف بررسی تأثیر تجربه تدریس بر موفقیت مدرّسان زبان فارسی، تعداد ده نفر از مدرّسان موفق مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد را به روش نمونه‌گیری تصادفی هدف‌مند برگزیده و با ایشان مصاحبه کردند. براساس نتایج این پژوهش، می‌توان گفت؛ داشتن تجربه تدریس، تخصص، هدف، طرح درس، برنامه‌ریزی، علاقه به تدریس و اطلاعات عمومی گستره، در موفقیت مدرّسان زبان فارسی به خارجیان اثرگذار است. گرچه نداشتن تجربه در تدریس عیب نیست؛ اما داشتن تجربه کافی در آموزش زبان فارسی، می‌تواند به شناخت منبع و محتوای درسی خوب، برنامه‌ریزی و پیشبرد اصولی اهداف درسی، شناخت زبان‌آموزان و پیشرفت آنان و نیز مدیریت شایسته کلاس کمک کند.

عطف به اهمیت تأثیر تجربه و میزان کارآمدی یک مدرّس در افزایش یا کاهش انگیزه زبان‌آموزان به یادگیری زبان فارسی، کشاورز افشار (Keshavarz Afshar, 2020) به بررسی دیدگاه زبان‌آموزان غیرایرانی در رابطه با مدرّس کارآمد آموزش زبان فارسی پرداخته است. او پرسش‌نامه‌ای مشتمل بر شصت گویه که دارای چهار بخش دانش آموزشی، دانش سازمان‌دهی و ارتباطی، مهارت اجتماعی، عاطفی و نیز تسلط بر زبان فارسی است را به دو زبان انگلیسی و فارسی، در اختیار پنجاه و سه فارسی‌آموز و دانشجوی پاکستانی، سوری، لبنانی، ترک، هندی و یمنی در دانشگاه بین‌المللی امام خمینی «ره» قرار داده است. نتایج نشان داده است که فارسی‌آموزان، ویژگی‌هایی مانند احترام به شخصیت، بیان اهداف درس، تشویق به یادگیری در خارج از محیط کلاسی و تسلط بر مهارت‌های چهارگانه زبان را از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های یک مدرّس موفق و کارآمد می‌دانند و برای ویژگی‌هایی چون ارائه بازخورد، مورد خطاب قرار دادن یک‌به‌یک زبان‌آموزان، استفاده از زبان مادری هنگام تدریس و خودداری از تصحیح اشتباه، اهمیت چندانی قائل نیستند.

در سال‌های اخیر، پژوهش‌گران بسیاری به بررسی ارتباط میان مؤلفه‌های مختلف و موفقیت مدرّسان پرداخته‌اند. به‌عنوان مثال؛ المنصوری (Al Mansoori, 2021) به بررسی رابطه میان استقامت، هوش معنوی و موفقیت در تدریس پرداخته است. حجم نمونه در این پژوهش، شامل صد مدرّس زبان در کشور عراق و دویست

تن از زبان‌آموزان ایشان است. او با هدف گردآوری اطلاعات، به توزیع پرسش‌نامه‌های هوش معنوی، استقامت و موفقیت در تدریس، میان مدرّسان و زبان‌آموزان نامبرده پرداخته و به این نتیجه رسیده است که میان مؤلفه‌های هوش معنوی و استقامت، ارتباط معناداری وجود دارد؛ اما میان این دو مؤلفه و موفقیت در تدریس، هیچ ارتباطی وجود ندارد. اصفهانی‌زاده (Isfahanizadeh, 2021) نیز به رابطه میان شخصیت، خلاقیت و موفقیت مدرّسان زبان پرداخته است. در این پژوهش، صد و بیست مدرّس و صد و شصت زبان‌آموز از مدارس، دانشگاه‌ها و مؤسسات مختلف شهر مشهد، انتخاب و به آزمون‌های مقیاس خلاقیت معلّم زبان انگلیسی، ویژگی‌های معلّم موفق زبان انگلیسی و آزمون نئو پاسخ دادند. نتایج، بیانگر آن است که سه عامل خلاقیت، شخصیت و موفقیت، ارتباط زیادی با یکدیگر دارند و به موفقیت کلی یک مدرّس می‌انجامند.

رستمی (Rostami, 2023) کوشیده است؛ تا به بررسی اهمیت توانایی و مهارت‌های ارتباطی مدرّسان آموزش زبان فارسی و ارتباط آن با پیشرفت زبانی فارسی‌آموزان غیرفارسی‌زبان و به تبع آن، موفقیت در تدریس بپردازد. در این پژوهش، پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخته در اختیار تعدادی از استادان و متخصصان حوزه آموزش زبان فارسی قرار گرفته است. نتایج این پژوهش نشان داد؛ میان توانایی و مهارت‌های ارتباطی مدرّسان و پیشرفت زبانی زبان‌آموزان، رابطه‌ای مثبت و مستقیم وجود دارد. گفتنی است؛ نظر مدرّسان و زبان‌آموزان درخصوص مهارت‌های ارتباطی مؤثر مدرّسان، تفاوت معناداری با یکدیگر دارند؛ بدین‌صورت که مدرّسان معتقدند، تشویق و ستایش مهم‌ترین عامل پیشرفت زبان‌آموزان و موفقیت در تدریس است، درحالی‌که فراگیران، مهارت چالش‌برانگیز بودن را اساسی‌ترین مهارت ارتباطی می‌دانند. سودخواه محمدی (Soudkhah Mohammadi, 2023) نیز به بررسی رابطه میان دل‌نگرانی مدرّس زبان، خودکارآمدی زبان‌آموزان و موفقیت مدرّس پرداخته است. در این راستا، پرسش‌نامه‌های دل‌نگرانی مدرّس، خودکارآمدی عمومی، خودکارآمدی زبان انگلیسی و ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان انگلیسی، به‌صورت برخط در اختیار دویست و پنجاه و شش تن از زبان‌آموزان ایرانی از مؤسسات زبان ایران قرار داده شده و نتایج، حاکی از آن است که میان دل‌نگرانی مدرّسان، با موفقیت ایشان و خودکارآمدی عمومی و زبان انگلیسی زبان‌آموزان، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. رستمیان (Rostamian, 2023) نیز تلاش کرده است؛ تا به شناسایی نقش رفاه زبان‌آموزان بر انگیزه، پیشرفت زبان انگلیسی و موفقیت مدرّس بپردازد. جامعه آماری در این پژوهش، شامل دویست و ده زبان‌آموز می‌باشد که به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و به پرسش‌نامه‌های رفاه دانش‌آموزان، موفقیت معلّم، انگیزه فعال و منفعل پاسخ دادند. نگارنده پس از تحلیل داده‌ها، به روش مدل‌سازی معادلات ساختاری به این نتیجه رسیده است که میان مؤلفه‌های رفاه زبان‌آموزان، انگیزه و موفقیت مدرّس، ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

براساس پژوهش‌های بررسی شده، در می‌یابیم که عواملی همچون روش تدریس و موفقیت مدرّسان حائز اهمیت است. بنابراین شایسته است؛ به‌منظور بهبود روش‌های آموزش زبان فارسی و دستیابی مدرّسان به موفقیت

و در پی آن، افزایش میزان رضایت‌مندی زبان‌آموزان از تدریس زبان فارسی، پژوهش‌هایی انجام و نتایج آن در اختیار مدرّسان قرار گیرد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

۳.۱. شرکت‌کنندگان

پژوهش حاضر، از نوع «کمی^۱» و از نظر هدف، کاربردی است. جامعه آماری کلیّه دانش‌آموزان مدارس المهدی «ع» لبنان، در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بودند که تعداد دویست و پنجاه و هشت تن از آنان (۱۲۷ زبان‌آموز دختر و ۱۳۱ زبان‌آموز پسر در رده سنی ۱۲ تا ۱۷ سال با زبان مادری عربی) به روش نمونه‌گیری هدفمند، از دو شعبه شاهد و الحدث بیروت انتخاب شدند و در این طرح شرکت کردند. لازم به ذکر است، آموزش زبان فارسی در مدارس المهدی «ع» در دو سطح مبتدی و متوسط انجام می‌شود. بدین‌صورت که سطح مبتدی طی دو مرحله به دانش‌آموزان پایه هفتم و هشتم آموخته می‌شود و پس از آن، دانش‌آموزان پایه نهم، به کسب آمادگی برای ورود به سطح متوسط می‌پردازند. گفتنی است؛ سطح متوسط نیز در دو مرحله، برای دانش‌آموزان پایه‌های دهم و یازدهم ارائه می‌شود. لازم به ذکر است؛ درس آموزش زبان فارسی در برنامه آموزشی دانش‌آموزان پایه دوازدهم گنجانده نشده است؛ چراکه آنان می‌بایست بر آزمون‌های کشوری و آزمون ورود به دانشگاه متمرکز باشند و چنانچه دانش‌آموزی مایل به یادگیری زبان فارسی در سطح پیشرفته باشد، می‌تواند در کلاس‌های آموزش زبان فارسی، بنیاد اسلامی تعلیم و تربیت که برای دانش‌آموزان پایه دوازدهم و فارغ‌التحصیلان مدارس المهدی «ع» برگزار می‌شود، شرکت نماید. بنابراین، به لحاظ سطح زبانی ۱۲۵ دانش‌آموز (۴۵,۴۸ درصد) در سطح مبتدی و ۱۳۳ دانش‌آموز (۵۵,۵۱ درصد) در سطح متوسط مورد بررسی قرار گرفتند.

۳.۲. ابزار پژوهش

نگارندگان برای دستیابی به اهداف پژوهش، از پرسش‌نامه ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان که توسط معافیان و پیش‌قدم (Moafian & Pishghadam, 2010) طراحی و اعتباریابی شده، استفاده کرده‌اند. این پرسش‌نامه، شامل دوازده عامل است و هریک از این عوامل، مشتمل بر چندین گویه می‌باشد. عامل اول، توانایی آموزشی^۲ است که دارای هفت گویه؛ از جمله علاقه به تدریس، آمادگی برای تدریس، تأکید بر مطالب و نکات مهم، پاسخ دقیق و کامل به سؤالات، علاقه‌مندی برای کمک به زبان‌آموزان، قدرت تفهیم مطالب در سطح درک زبان‌آموزان و انتقادپذیری می‌باشد. عامل دوم پرسش‌نامه، روابط اجتماعی^۳ است و شامل گویه‌های خوش‌اخلاقی، برقراری

^۱ Quantitative

^۲ Teaching accountability

^۳ Interpersonal relationships

ارتباط صمیمی با زبان‌آموزان، شوخ‌طبعی، صبوری و حوصله، احترام به زبان‌آموزان، درک زبان‌آموزان و احترام به نظرات متفاوت می‌باشد. توجه به همه^۱، عامل سوم پرسش‌نامه است و پنج گویه دخالت دادن زبان‌آموزان در امر یادگیری، فرصت دادن به زبان‌آموزان برای پرسش و شرکت در بحث‌های کلاسی، ایجاد فرصت‌های برابر برای همه زبان‌آموزان، تبعیض قائل نشدن میان زبان‌آموزان و توجه به تک‌تک زبان‌آموزان را در بر می‌گیرد. عامل چهارم یا امتحان^۲، شامل سه گویه برگزاری آزمون‌های مناسب و کافی بر اساس مطالب تدریس شده، بازگرداندن به‌موقع پاسخ آزمون‌ها و نیز منصف و بی‌طرف بودن در ارزیابی و نمره‌دهی به زبان‌آموزان می‌باشد. عامل پنجم پرسش‌نامه، تعهد^۳ است و دارای سه گویه برخورداری از دانش کافی نسبت به موضوع درس، اطلاعات جدید و همچنین اهمیت دادن به حضور و غیاب زبان‌آموزان می‌باشد. تسهیل‌کننده‌های یادگیری^۴، عامل ششم پرسش‌نامه است و مشتمل بر شش گویه تنوع در تشویق، تقسیم وقت کلاس برای مهارت‌های مختلف زبانی، براساس اهداف دوره، رسیدگی به مشکلات درسی زبان‌آموزان، ایجاد اعتماد به نفس در زبان‌آموزان، آگاهی از فنون و روش‌های نوین تدریس، سازمان‌دهی مطالب درسی برای هر جلسه و کل دوره است. توانمندسازی^۵ یا عامل هفتم نیز دارای چهار گویه؛ از جمله شناخت توانایی، استعداد و ضعف زبان‌آموزان، توانایی ایجاد انگیزه و ترغیب زبان‌آموزان به یادگیری زبان، مشخص نمودن تکالیف مناسب و کافی بر اساس مطالب تدریس شده برای زبان‌آموزان و استفاده از زبان‌آموزان قوی‌تر برای پیشرفت زبان‌آموزان ضعیف می‌باشد. عامل هشتم که تسهیل‌کننده‌های تدریس^۶ است، دارای چهار گویه توانایی مدیریت کلاس، استفاده از وسایل کمک‌آموزشی مناسب؛ مانند فلش کارت، نوار و فیلم، اشتیاق به تدریس و همچنین اعتماد به نفس است. عامل نهم یا پذیرش فیزیکی و احساسی^۷؛ شامل دو گویه داشتن ظاهری تمیز و مرتب و صحبت با تلفظ صحیح و واضح می‌باشد. عامل دهم، همدلی^۸ نام دارد و مشتمل بر دو گویه اجتناب از تمسخر زبان‌آموزان و عدم سخت‌گیری بی‌جهت است. عامل یازدهم پرسش‌نامه؛ یعنی حضور در کلاس^۹ نیز دارای دو گویه ورود و خروج به موقع در کلاس می‌باشد و در نهایت، عامل دوازدهم یا پویایی در تدریس^{۱۰}، دو گویه پویایی و پرانرژی بودن و نیز داشتن خلاقیت و تنوع در روش‌های تدریس را در بر می‌گیرد.

^۱ Attention to all

^۲ Examination

^۳ Commitment

^۴ Learning boosters

^۵ Creating a sense of competence

^۶ Teaching boosters

^۷ Physical and emotional acceptance

^۸ Empathy

^۹ Class attendance

^{۱۰} Dynamism

بنابراین، پرسش‌نامه نامبرده در مجموع؛ شامل چهل و هفت گویه، در رابطه با عملکرد مدرّس است که بر مبنای مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت «از کاملاً موافقم (۱) تا کاملاً مخالفم (۵)» سنجیده می‌شود. این پرسش‌نامه با تمرکز بر ویژگی‌های یک مدرّس موفق، ابزاری مفید جهت ارزیابی و بهبود کیفیت تدریس زبان به‌شمار می‌آید و اعتبار آن در پژوهش معافیان و پیش‌قدم (Moafian & Pishghadam, 2010) مورد بررسی قرار گرفته و پایایی کلی پرسش‌نامه با آلفای کرونباخ^۱ ۰,۹۴ قابل تأیید است. پایایی این پرسش‌نامه در پژوهش حاضر، همراه با زیرسازه‌های آن، با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ بررسی شد. همان‌طور که نتایج جدول (۱) نشان می‌دهد؛ مقادیر پایایی بالاتر از $\alpha = 0,90$ بوده و نشان‌دهنده پایایی مطلوب هستند.

جدول ۱: نتایج پایایی پرسش‌نامه ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان در پژوهش حاضر

پرسش‌نامه/زیرسازه	مقدار پایایی	تعداد گویه
ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان	.۹۹	۴۷
توانایی آموزشی	.۹۸	۷
روابط اجتماعی	.۹۹	۷
توجه به همه	.۹۹	۵
امتحان	.۹۷	۳
تعهد	.۹۷	۳
تسهیل‌کننده‌های یادگیری	.۹۸	۶
توانمندسازی	.۹۷	۴
تسهیل‌کننده‌های تدریس	.۹۸	۴
پذیرش فیزیکی و احساسی	.۹۴	۲
همدلی	.۹۴	۲
حضور در کلاس	.۹۴	۲
پویایی در کلاس	.۹۴	۲

شایان ذکر است که با توجه به نسخه اصلی پرسش‌نامه، در پژوهش حاضر نیز این پرسش‌نامه به زبان فارسی به زبان‌آموزان ارائه شده است. با توجه به این که بخشی از شرکت‌کنندگان در سطح مبتدی قرار داشتند، برای تسهیل درک مفاهیم پرسش‌نامه، پژوهش‌گران اقداماتی از جمله توضیح شفاهی گویه‌های دشوار به زبان عربی، حضور یکی از پژوهشگران در کلاس که خود لبنانی و به زبان عربی مسلط بود، هنگام تکمیل پرسش‌نامه و تشریح برخی واژگان پیش از توزیع پرسش‌نامه را در نظر گرفتند. این اقدامات موجب شد؛ تا حتی زبان‌آموزان سطح مبتدی نیز قادر به درک و پاسخ‌گویی دقیق به پرسش‌نامه باشند.

^۱ Cronbach's alpha

۳.۳. روش اجرا و تحلیل داده‌ها

نگارندگان برای انجام فرایند پژوهش و پخش پرسش‌نامه مورد نظر میان فارسی‌آموزان، ابتدا با مسئول درس زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان، درباره موضوع پژوهش صحبت کرده و از ایشان درخواست مجوز کردند؛ سپس جهت گرفتن تأییدیه پخش پرسش‌نامه، نمونه‌ای از آن برای مدیریت مدارس نامبرده فرستاده شد و پس از کسب مجوز از مدیر، به‌صورت حضوری و با درنظر گرفتن معیارهای سن، جنسیت، کشور، زبان مادری، سطح زبانی و کتاب مورد مطالعه، در اختیار فارسی‌آموزان دو شعبه شاهد و الحدث قرار گرفت. گفتنی است؛ پخش پرسش‌نامه در هریک از شعب نامبرده، به‌صورت هدفمند در چهار کلاس سطح مبتدی «دو کلاس پسران و دو کلاس دختران» و چهار کلاس سطح متوسط «دو کلاس پسران و دو کلاس دختران» در حضور مدرّس و یکی از پژوهش‌گران پژوهش توزیع و جمع‌آوری شد. تحلیل آماری داده‌های حاصل از پرسش‌نامه، با استفاده از آزمون تحلیل واریانس^۱ و آزمون تی^۲ انجام شد.

۴. ارائه و واکاوی داده‌ها

۴.۱. آمار توصیفی

آمار توصیفی، شامل کم‌ترین مقدار، بیشترین مقدار، میانگین و انحراف از معیار، مربوط به پرسش‌نامه ویژگی‌های مدرّسان موقّی زبان در جدول (۲) نمایش داده شده است.

جدول ۲: آمار توصیفی پرسش‌نامه ویژگی‌های مدرّسان موقّی زبان

پرسش‌نامه/ زیر سازه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف از معیار
ویژگی‌های مدرّسان موقّی زبان	۷۷	۲۲۰	۱۳۱,۳۲	۵۴,۰۳
توانایی آموزشی	۱۰	۳۳	۱۹,۶۷	۷,۹۲
روابط اجتماعی	۹	۳۵	۱۹,۵۷	۸,۴۲
توجه به همه	۶	۲۵	۱۴,۱۲	۵,۹۰
امتحان	۳	۱۴	۸,۰۰	۳,۶۲
تعهد	۳	۱۵	۸,۴۶	۳,۴۴
تسهیل‌کننده‌های یادگیری	۶	۳۰	۱۶,۴۷	۷,۰۵
توانمندسازی	۴	۱۹	۱۰,۸۵	۴,۸۵
تسهیل‌کننده‌های تدریس	۶	۱۹	۱۱,۳۳	۴,۵۱
پذیرش فیزیکی و احساسی	۳	۱۰	۵,۷۷	۲,۲۴
همدلی	۲	۱۰	۵,۶۳	۲,۵۰
حضور در کلاس	۲	۱۰	۵,۶۴	۲,۲۶
پویایی در کلاس	۲	۱۰	۵,۵۴	۲,۳۳

^۱ Analysis of Variance

^۲ T-test

۲.۴. آزمون نرمالیتی^۱

برای پاسخ به سؤال‌های تحقیق، ابتدا نرمال بودن داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. همان‌طور که جدول (۳) نشان می‌دهد؛ مقادیر چولگی و کشیدگی در بازه ۲- و ۲ قرار گرفته‌اند که بیان‌گر نرمال بودن توزیع داده‌ها است.

جدول ۳: نتایج آزمون نرمالیتی برای پرسشنامه ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان

پرسش‌نامه / زیرسازه	چولگی	کشیدگی
ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان	.۴۹	-۱,۷۰
توانایی آموزشی	.۴۷	-۱,۶۷
روابط اجتماعی	.۵۰	-۱,۶۰
توجه به همه	.۵۴	-۱,۳۶
امتحان	.۴۰	-۱,۶۲
تعهد	.۴۵	-۱,۳۶
تسهیل‌کننده‌های یادگیری	.۴۵	-۱,۵۲
توانمندسازی	.۴۵	-۱,۶۲
تسهیل‌کننده‌های تدریس	.۵۳	-۱,۵۹
پذیرش فیزیکی و احساسی	.۴۸	-۱,۴۸
همدلی	.۴۷۰	-۱,۵۱۷
حضور در کلاس	.۳۹۰	-۱,۳۶۳
پویایی در کلاس	.۴۴۸	-۱,۵۳۲

۳.۴. بررسی معناداری میان زیرسازه‌های پرسش‌نامه ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان فارسی

مدارس المهدی «۴» لبنان

با هدف بررسی معناداری تفاوت‌های موجود در میزان موفقیت در مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «۴» (میانگین‌های ۱۲ عامل پرسش‌نامه)، آزمون تحلیل واریانس با اندازه‌گیری‌های مکرر استفاده شد (جدول ۴).

نتایج جدول (۴) حاکی از آن است که تفاوت معناداری در میزان توانایی آموزشی (۲,۸۱)، روابط اجتماعی (۲,۸۰)، توجه به همه (۲,۸۲)، امتحان (۲,۶۷)، تعهد (۲,۸۲)، تسهیل‌کننده‌های یادگیری (۲,۷۹)، توانمندسازی (۲,۷۱)، تسهیل‌کننده‌های تدریس (۲,۸۳)، پذیرش فیزیکی و احساسی (۲,۸۸)، همدلی (۲,۸۱)، حضور در کلاس (۲,۸۲) و پویایی در کلاس (۲,۷۷) وجود دارد ($F(11, 2827) = 13.16, p = 0.00, \eta^2 = 0.05$). در این تحلیل، اندازه اثر بر اساس مقدار مربع اتای جزئی، کم است؛ ولی مقدار توان مشاهده شده نشان می‌دهد که حجم نمونه برای نتیجه‌گیری نهایی مطلوب بوده و نتایج از توان بالایی برخوردارند.

^۱ Normality test

جدول ۴: میانگین ۱۲ عامل پرسشنامه ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان

عامل	میانگین (انحراف از معیار)
۱. توانایی آموزشی	۲,۸۱ (۱,۳۱)
۲. روابط اجتماعی	۲,۸۰ (۱,۲۰)
۳. توجّه به همه	۲,۸۲ (۱,۸۰)
۴. امتحان	۲,۶۷ (۱,۲۱)
۵. تعهد	۲,۸۲ (۱,۱۵)
۶. تسهیل‌کننده‌های یادگیری	۲,۷۹ (۱,۱۷)
۷. توانمندسازی	۲,۷۱ (۱,۲۱)
۸. تسهیل‌کننده‌های تدریس	۲,۸۳ (۱,۱۳)
۹. پذیرش فیزیکی و احساسی	۲,۸۸ (۱,۱۲)
۱۰. همدلی	۲,۸۱ (۱,۲۵)
۱۱. حضور در کلاس	۲,۸۲ (۱,۲۸)
۱۲. پویایی در کلاس	۲,۷۷ (۱,۱۶)

جدول ۵: نتایج تحلیل واریانس با اندازه‌گیری‌های مکرّر برای مقایسه تفاوت در میزان موفقیت در مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع»

منبع		مجموع مربّعات	درجه آزادی	میانگین مربّعات	تحلیل واریانس	سطح معناداری	مربّع اتای جزئی
عوامل پرسشنامه	مفروضه کرویت	۹,۲۷	۱۱	۰,۸۴	۱۳,۱۶	۰,۰۰	۰,۰۵
	گرین هوس-گایزر	۹,۲۷	۵,۵۶	۱,۶۷	۱۳,۱۶	۰,۰۰	۰,۰۵
	هیون-فلت	۹,۲۷	۵,۷۰	۱,۶۳	۱۳,۱۶	۰,۰۰	۰,۰۵
	حد پایین	۹,۲۷	۱,۰۰	۹,۲۷	۱۳,۱۶	۰,۰۰	۰,۰۵

در کل، نتایج حاصل از تحلیل واریانس با اندازه‌گیری‌های مکرّر حاکی از آن است که:

توانایی آموزشی، روابط اجتماعی، توجّه به همه، تعهد، تسهیل‌کننده‌های یادگیری، توانمندسازی، تسهیل‌کننده‌های تدریس، پذیرش فیزیکی و احساسی، همدلی، حضور در کلاس، پویایی در کلاس < امتحان

توانایی آموزشی، روابط اجتماعی، توجّه به همه، تعهد، تسهیل‌کننده‌های یادگیری، تسهیل‌کننده‌های تدریس، پذیرش فیزیکی و احساسی، همدلی، حضور در کلاس < توانمندسازی

توانایی آموزشی، روابط اجتماعی، تسهیل‌کننده‌های یادگیری، پویایی در کلاس > پذیرش فیزیکی و احساسی

پویایی در کلاس < تسهیل‌کننده‌های تدریس

تسهیل‌کننده‌های تدریس، پذیرش فیزیکی و احساسی، همدلی و حضور در کلاس است. این درحالیست که، نقش پذیرش فیزیکی و احساسی بیشتر از توانایی آموزشی، روابط اجتماعی، تسهیل‌کننده‌های یادگیری و پویایی در کلاس است. تسهیل‌کننده‌های تدریس ولی، کمتر از پویایی در کلاس موفقیت مدرّسان زبان فارسی را تعیین می‌کنند.

۴.۴. بررسی معناداری میان مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان در سطوح

گوناگون زبان‌آموزی از نظر میزان موفقیت

با هدف بررسی معناداری تفاوت‌های موجود، در میزان موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی در سطوح گوناگون زبان‌آموزی، آزمون تی مستقل استفاده شد (جدول ۶).

جدول ۶: میانگین و نتایج آزمون تی مستقل برای تفاوت در میزان

موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی در سطوح گوناگون زبان‌آموزی

سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار تی	میانگین (انحراف از معیار)	سطح زبان‌آموزی
۰,۴۴	۲۵۶	-۰,۷۷	۱۲۸,۸۲ (۵۳,۵۴)	متوسط
			۱۳۳,۹۸ (۵۴,۶۳)	مبتدی

در کل، نتایج حاصل از آزمون تی مستقل حاکی از آن است که در بین مدرّسان آموزش زبان فارسی، میزان موفقیت در سطوح گوناگون زبان‌آموزی یکسان است ($t(256) = -0.77, p = 0.44$).

۵. تفسیر داده‌ها

۵.۱. بررسی معناداری میان زیرسازهای پرسش‌نامه و ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان فارسی

با توجه به جدول‌های (۴) و (۵) تفاوت معناداری میان میزان توانایی آموزشی (۲,۸۱)، روابط اجتماعی (۲,۸۰)، توجه به همه (۲,۸۲)، امتحان (۲,۶۷)، تعهد (۲,۸۲)، تسهیل‌کننده‌های یادگیری (۲,۷۹)، توانمندسازی (۲,۷۱)، تسهیل‌کننده‌های تدریس (۲,۸۳)، پذیرش فیزیکی و احساسی (۲,۸۸)، همدلی (۲,۸۱)، حضور در کلاس (۲,۸۲) و پویایی در کلاس (۲,۷۷) وجود دارد. در مجموع، نتایج حاصل از تحلیل واریانس، با اندازه‌گیری‌های مکرر نشان می‌دهد که امتحان، کمترین نقش را در میزان موفقیت مدرّسان زبان فارسی ایفا می‌کند. به نظر می‌رسد؛ مهم‌ترین علت این امر، توجه نکردن مدرّسان به برگزاری آزمون‌های کافی، طراحی سؤالات غیراستاندارد، دشوار و در نتیجه ایجاد دلهره و نگرانی در زبان‌آموزان است. این در حالی است که هدف از ارزشیابی، اندازه‌گیری توانایی‌ها و مهارت‌های فراگیران، کشف مشکلات یاددهی و یادگیری و برنامه‌ریزی برای رفع این مشکلات می‌باشد.

(Mohammadzadeh, 2023). بدیهی است مادامی که مدرّسان در جهت اخذ امتحانات کلاسی، هدفمند و متناسب با سطح زبانی فارسی‌آموزان گام برندارند، تنها مسبب ایجاد دل‌نگرانی و در نهایت، نارضایتی فراگیران خواهند شد. پهلّه و عابدینی (Pahleh & Abedini, 2020) معتقدند؛ امروزه مقوله ارزشیابی که می‌بایست به تمامی ارکان آموزش بازخوردی مشخص ارائه دهد، مورد کم‌توجهی قرار گرفته و از جمله ثمرات فعلی نظام آموزش، تمرکز مطلق بر نتیجه آزمون و ایجاد اضطراب است. بنابراین، عطف به اهمیت اهداف ارزشیابی، شایسته است، مدرّسان آموزش زبان فارسی، گامی در جهت برگزاری آزمون‌های کافی و متناسب با محتوای تدریس شده برداشته و توجه بیشتری به استانداردهای این امر مبذول دارند.

نتایج آزمون‌های آماری همچنین نشان می‌دهد که پس از امتحان، نقش توانمندسازی در موفقیت مدرّسان کمتر از سایر زیرسازه‌های پرسش‌نامه است. با توجه به عدم تمایل بسیاری از زبان‌آموزان به یادگیری زبان فارسی، به‌نظر می‌رسد؛ دلیل این مسئله می‌تواند ضعف مدرّس در ایجاد انگیزه و ترغیب فراگیران به یادگیری باشد. انگیزه، یکی از عواملی است که وجود آن در هر کاری از جمله آموزش، می‌تواند سبب تشویق افراد به ادامه مسیر، با تلاش، همت و علاقه مضاعف شود (Demiri, 2021). طالش مرادی و همکاران (Talash Moradi et al., 2024) بر این باورند که مدرّسان به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی و مؤثر در ایجاد انگیزه یادگیری می‌توانند با استفاده از راهکارهایی؛ همچون تبیین اهمیت درس، استفاده از روش تدریس مؤثر، افزایش مشارکت کلاسی، برقراری ارتباط مثبت و نیز حمایت عاطفی و تشویق مناسب، سبب ایجاد تعلق فراگیران به کلاس و در نهایت پیشرفت و احساس رضایت‌مندی ایشان از آموزش شوند. با این اوصاف، بدیهی است؛ اقدام به یادگیری بدون وجود انگیزه، نتیجه مطلوبی به‌همراه نخواهد داشت. بنابراین، شایسته است مدرّسان آموزش زبان فارسی، پیش از هر اقدام دیگری به تبیین اهداف و اهمیت آموزش زبان فارسی پرداخته و پیوسته در راستای ترغیب فراگیران به آموختن این زبان تلاش کنند.

نتایج آزمون تحلیل واریانس همچنین نشان می‌دهد که نقش پذیرش فیزیکی و احساسی، بیش از برخی از زیرسازه‌های پرسش‌نامه؛ از جمله توانایی آموزشی، روابط اجتماعی، تسهیل‌کننده‌های یادگیری و نیز پویایی در کلاس است. به‌نظر می‌رسد؛ علت نقش پررنگ این عامل، در موفقیت مدرّسان، اهمیت دادن ایشان به تلفظ صحیح و شیوایی در کلام است؛ چراکه این عامل می‌تواند سبب نفوذ عمیق کلام در ذهن زبان‌آموزان شود (Moafian & Pishghadam, 2010). به‌عقیده اندرسون (Anderson, 2004) یکی از پیش‌نیازهای تدریس مؤثر، مهارت‌های کلامی است و مدرّسانی که از توانایی بیشتری در این حوزه برخوردار باشند، در ایجاد ارتباطی صحیح با فراگیران و نیز انتقال مفاهیم به ایشان موفق‌تر عمل خواهند کرد. در همین خصوص، نتایج تحقیقات رستمی (Rostami, 2023) حاکی از آن است که میان مهارت‌های کلامی مدرّسان و پیشرفت زبانی زبان‌آموزان،

رابطه‌ای مثبت و مستقیم قرار دارد. بنابراین انتظار می‌رود؛ مدرّسان آموزش زبان فارسی همواره بر بهبود تلفّظ و تقویت مهارت‌های کلامی خود تأکید کنند و حتّی بیش از گذشته، به پیشرفت خود در این زمینه توجّه کنند. تحلیل آزمون‌های آماری، همچنین بیانگر نقش کم‌رنگ تسهیل‌کننده‌های تدریس در موفقیت مدرّسان زبان فارسی نسبت به پویایی در کلاس است. به نظر می‌رسد؛ دلیل این امر عدم توجّه کافی مدرّسان به استفاده از ابزارهای کمک‌آموزشی متنوّع؛ مانند فایل‌های صوتی، فیلم‌ها و تصاویر است؛ چرا که بیشتر زبان‌آموزان معتقدند، کتب درسی تنها منبع مورد استفاده مدرّسان در فرایند یاددهی و یادگیری می‌باشند. در این راستا، نتایج پژوهش منصورعلوی (Mansouralavi, 2019)، نشان می‌دهد که استفاده از ابزارهای کمک‌آموزشی تصویری، دارای داستان و داستانک بر میزان یادگیری فارسی‌آموزان تأثیری شگرف خواهد داشت. گفتنی است؛ مهم‌ترین دلیل استفاده از منابع و ابزارهای کمک‌آموزشی، نقش مهم حواس مختلف در امر یادگیری است؛ زیرا تدریسی که حتی‌الامکان حواس بیشتری را درگیر نماید، می‌تواند سبب سرعت، دقّت و سهولت در فرایند تدریس شود. از سوی دیگر، استفاده از ابزارهای نوین در امر آموزش، به دلیل ترکیب تئوری و عمل، نقش بسیار مهمّی در خارج کردن فضای کلاس از حالت یکنواختی، یادگیری بهتر مطالب درسی، جلوگیری از افت تحصیلی و در در نهایت موفقیت در فرایند یاددهی و یادگیری ایفا می‌کند (Pasdarikho et al., 2023). بنابراین، شایسته است؛ مدرّسان آموزش زبان فارسی، با توجّه به شرایط و امکانات موجود، بر استفاده از منابع و ابزارهای کمک‌آموزشی کاربردی و خلاقانه همّت گمارده و از اهمّیت این امر در فرایند یادگیری و آموزش چشم‌پوشی نکنند.

۵. ۲. بحث و بررسی درباره‌ی معناداری میان مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان در سطوح گوناگون زبان‌آموزی از نظر میزان موفقیت

با توجّه به جدول (۶) نتایج حاصل از آزمون تی مستقل حاکی از آن است که میان مدرّسان آموزش زبان فارسی، میزان موفقیت در سطوح گوناگون زبان‌آموزی یکسان است. لازم به ذکر است؛ عطف به گزارش تهیه‌شده توسط مدیر گروه آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان، بنیاد اسلامی تعلیم و تربیت همواره بر آموزش مدرّسان مدارس نامبرده و ارتقای دانش و مهارت‌های آموزشی ایشان تمرکز دارد. این انجمن هر ساله به برگزاری دوره‌های «آمادگی مدرّسان جدید» می‌پردازد و می‌کوشد تا در این دوره‌ها، دانش و مهارت‌هایی درباره‌ی اهداف آموزشی، روش‌های تدریس، آماده‌سازی ارزشیابی و نیز مدیریت کلاسی را به مدرّسان تازه‌کار انتقال دهد. به‌علاوه کارگاه‌هایی با مضامین متفاوت؛ از جمله چگونگی تعامل با زبان‌آموزان و روش استفاده از برخی نرم‌افزارهای تولید محتوا، توسط این بنیاد برگزار می‌شود. بنابراین، به نظر می‌رسد؛ یکی از دلایل یکسان بودن میزان موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی در سطوح متفاوت، روش‌های مشابه تدریس و رویکردها و دیدگاه یکسان مدرّسان است. به‌علاوه، نظر به این امر که هر دو شعبه شاهد و الحدث در شهر بیروت قرار دارند و همگی مدرّسان این شعب نیز اهل کشور لبنان هستند، این احتمال وجود دارد که یک مدرّس در چند کلاس و در سطوح متفاوت، تدریس کند.

بنابراین مشترک بودن مدرّسان نیز می‌تواند از جمله علل عدم وجود تفاوت معنادار در میزان موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی در سطوح متفاوت به‌شمار آید.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادهای آموزشی و پژوهشی

زبان فارسی از گذشته تا کنون در مراکز آموزشی بسیاری از کشورهای جهان از جمله لبنان، به عنوان زبان دوم تدریس می‌شود؛ بااین‌وجود اگر بخواهیم اوضاع فعلی زبان فارسی در سطح بین‌المللی را با دیگر زبان‌ها از جمله زبان‌های غربی، اروپایی و یا زبان عربی بسنجیم، باید اقرار کنیم که این زبان هنوز در جایگاه شایسته خود قرار نگرفته است. عطف به این مسئله یکی از هشت هدف کلان نظام علم و فناوری کشور ایران، اعتلای این زبان در میان زبان‌های بین‌المللی است و بی‌تردید دستیابی به این هدف -مگر با تلاش و همت دست‌اندرکاران آموزش زبان علی‌الخصوص مدرّسان آموزش زبان فارسی- میسر نیست (Nabati, 2016).

بی‌تردید مدرّسان یکی از عوامل بسیار مهم و مؤثر در زمینه آموزش و یادگیری هستند که ویژگی‌های آنان منجر به دستیابی و یا دور شدن از اهداف آموزشی می‌شود؛ بنابراین، کسب آگاهی در رابطه با چگونگی عملکرد یک مدرّس موفق، در راستای نیل به این اهداف امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. گفتنی است کشف و شناخت ویژگی‌های یک مدرّس خوب می‌تواند به روش‌های متفاوت و توسط افراد مختلفی از جمله مدیران، همکاران و شاگردان، منجر به ارتقای سطح علمی و بهبود کیفیت آموزش شود؛ با این حال زبان‌آموزان عطف به حضور مستقیم در موقعیت آموزشی و اشراف داشتن بر جنبه‌های گوناگون رفتاری و آموزشی مدرّسان، می‌توانند بهترین گزینه باشند.

با توجه به آنچه گفته شد، به‌نظر می‌رسد چنانچه منش عمومی مدرّسان زبان فارسی و نیز کنش تخصصی و حرفه‌ای ایشان از دیدگاه فارسی‌آموزان بررسی و ارزیابی شود و نتایج به‌دست‌آمده به‌عنوان ابزاری کاربردی و مفید مورد استفاده کادر آموزشی به‌ویژه مدرّسان قرار گیرد، می‌توان شاهد بهبود عملکرد آموزشی ایشان و به‌تبع آن افزایش میزان رضایتمندی فارسی‌آموزان بود؛ چراکه انتظار می‌رود مدرّسان آموزش زبان فارسی با توجه به نتایج این پژوهش بتوانند نقاط قوت و ضعف و نیز انتظارات زبان‌آموزان از خود را بهتر بشناسند و در راستای رفع کاستی‌ها و بهبود روش‌های تدریس خود گام بردارند. در چنین شرایطی افزایش رضایتمندی فارسی‌آموزان از یادگیری زبان فارسی، امری ممکن و مسلّم خواهد بود. در پژوهش حاضر به بررسی میزان موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی مدارس المهدی «ع» لبنان از دیدگاه فارسی‌آموزان پرداخته شد. دراین‌راستا پیشنهاد می‌شود دیگر محققان لبنانی، تفاوت‌ها و شباهت‌های نظرات زبان‌آموزان نخبه و عادی شعب مختلف مدارس المهدی «ع» در زمینه ویژگی‌های یک مدرّس موفق را، مورد بررسی و تحلیل قرار دهند. همچنین محققان علاقه‌مند به حوزه فارسی‌آموزی در سایر کشورهای جهان می‌توانند، به بررسی موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی در مدارس و دانشگاه‌های کشور خود بپردازند. به‌علاوه مقایسه میزان موفقیت مدرّسان آموزش زبان فارسی در کشورهای

مختلف منطقه و جهان نیز می‌تواند جذاب و سودمند باشد. گفتنی است پژوهش‌های آینده می‌تواند از دیدگاه مدیران، همکاران و زبان‌آموزان و نیز در سطوح مختلف مقدّماتی، میانی و پیشرفته انجام گیرد و پیشنهاد می‌شود پرسش‌نامه‌ای نیز برای مدرّسان طراحی شود تا اطلاعات جمعیت‌شناختی (سن، سابقه تدریس، رشته تحصیلی، دوره‌های آموزشی طی‌شده، رویکرد تدریس و ...) گردآوری شده و سپس با نتایج رضایت زبان‌آموزان مقایسه شود. چنین طراحی دویّعی می‌تواند امکان انجام تحلیل بین ویژگی‌های فردی مدرّسان و میزان موفقیت آنان از منظر دانش‌آموزان را فراهم کند و نتایج دقیق‌تری را ارائه دهد.

فهرست منابع:

- پاسداری‌خو، حمیرا، صابر، سمیه و میرفخری، فاطمه. (۱۴۰۲). اهمیت استفاده از ابزار کمک‌آموزشی در تدریس به دانش‌آموزان. پنجمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلّم، میناب، ایران.
- پهله، محمدشریف و عابدینی، مهنوش. (۱۳۹۹). سنجش و ارزشیابی در آموزش و نقش آن در بهبود آموزش (با تأکید بر مقطع متوسطه دوم). رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۲(۵)، ۷-۱۴.
- پیش‌قدم، رضا و معافیان، فاطمه. (۱۳۸۶). نقش هوش چندگانه معلّمان زبان انگلیسی دبیرستان‌ها در موفقیت آنان. پژوهش‌های زبان‌های خارجی، ۴۲، ۵-۲۲.
- دمیری، فاطمه. (۱۴۰۰). نقش انگیزه دانش‌آموزان در یادگیری و پیشرفت تحصیلی آن‌ها؛ با تأکید بر نظریه انتساب هشتمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت، بندرعبّاس، ایران.
- رستمی، امیرحسین. (۱۴۰۲). همبستگی میان توانش و مهارت‌های ارتباطی مدرّسان آزفا با پیشرفت کنش زبانی فارسی‌آموزان غیرفارسی‌زبان (پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران، تهران، ایران.
- صدر هاشمی، سید محمد. (۱۳۹۲). جامعه و فرهنگ لبنان. موسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی بین الملل.
- طالش مرادی، سهیل، صادق کوهستانی، مائده، علی‌اکبری، محبوبه و غفّاری مجلج، محمد. (۱۴۰۳). نقش معلّم موفق در ایجاد انگیزه تحصیلی در دانش‌آموزان. اولین همایش ملی نگرش‌های نوین در مسائل آموزش و پرورش، رامشیر، ایران.
- کشاوریز افشار، انیس. (۱۳۹۹). ویژگی‌های مدرّس کارآمد زبان فارسی از دیدگاه فارسی‌آموزان غیرایرانی (پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد). دانشگاه بین‌المللی امام خمینی «ره»، قزوین، ایران.
- قائم‌پور، نفیسه؛ کامیابی‌گل، عطیه و حسینی‌فاطمی، آذر. (۱۳۹۶). دانش حرفه‌ای و تجربه تدریس: از الزامات آموزش موفق مدرّسان آموزش فارسی به غیرفارسی‌زبانان (مطالعه موردی: مرکز آرفای دانشگاه فردوسی مشهد). دومین همایش ملی آموزش زبان و ادبیات فارسی، شیراز، ایران.
- محمدزاده، فاطمه. (۱۴۰۲). بررسی ضرورت استفاده از ارزشیابی در آموزش و یادگیری دانش‌آموزان. ششمین همایش بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان، ایران.
- معافیان، فاطمه و پیش‌قدم، رضا. (۱۳۸۸). تهیه و بررسی اعتبار سازه پرسشنامه «ویژگی‌های مدرّسان موفق زبان انگلیسی». پژوهش زبان‌های خارجی، ۱۴(۵۴)، ۱۴۲-۱۲۷.

منصورعلوی، طیبه. (۱۳۹۸). روش‌های آموزش مثل‌های فارسی به غیرفارسی‌زبانان (پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد). دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

میردهقان، مهین‌ناز. (۱۳۸۱). آموزش زبان فارسی به اردو زبانان. مجله تخصصی زبان و ادبیات دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد، ۳۵(۲)، ۲۷۴-۲۴۹.

نباتی، شهرام. (۱۳۹۵). وضعیت آموزش زبان فارسی در جمهوری بلاروس. یازدهمین همایش بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی، گیلان، ایران.

References:

- Anderson, L. W. (2004). *Increasing teacher effectiveness*. UNESCO International Institute for Educational Planning.
- Al Mansoori, A. O. E. (2021). *The relationship between Iraqi EFL teachers' spiritual intelligence, grit, level, and pedagogical success* (Unpublished master's thesis). Imam Reza International University, Mashhad, Iran.
- Demiri, F. (2021). The role of students' motivation in their learning and academic achievement: Emphasizing attribution theory. *The 8th National Conference on Advances in Positive Psychology*, Bandar Abbas, Iran [in Persian].
- Qaemipour, N., Kamyabi-Gol, A., & Hosseini-Fatemi, A. (2017). Professional knowledge and teaching experience: Essential requirements for the successful instruction of Persian to non-Persian speakers (Case study: AZFA center, Ferdowsi University of Mashhad). *The 2nd National Conference on Persian Language and Literature Education*, Shiraz, Iran [in Persian].
- Isfahanizadeh, F. (2021). The relationship between EFL teachers creativity, personality and success in classroom (Unpublished master's thesis). Imam Reza International University, Mashhad, Iran.
- Keshavarz Afshar, A. (2020). *Characteristics of an effective Persian language instructor from the perspective of non-Iranian Persian learners* (Unpublished master's thesis). Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran [in Persian].
- Lim, E., Seng, K., Jaelyn, Sh., Kunaratnam, S. & Lang, L. K. (2017). A qualitative study of excellent teachers' beliefs of good teacher. *Research Journal of Education*, 3(10), 134-138.
- Mansouralavi, T. (2019). Methods of teaching Persian proverbs to non-Persian speakers (Unpublished master's thesis), Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran [in Persian].
- Mirdehghan, M. (2002). Teaching Persian to Urdu speakers. *Journal of Language and Literature*, 35(2), 249-274 [in Persian].
- Moafian, F., & Pishghadam, R. (2010). Construct validation of a questionnaire on characteristics of successful Iranian EFL teachers. *Research in Contemporary World Literature*, 14(54), 127-142 [in Persian].
- Mohammadzadeh, F. (2023). Examining the necessity of using assessment in students' teaching and learning. *The 6th International Conference on Psychology, Educational Sciences, and Social Studies*, Hamedan, Iran [in Persian].
- Nabati, Sh. (2016). The status of Persian language education in the Republic of Belarus. *The 11th International Conference of the Association for the Promotion of Persian Language and Literature*, Gilan, Iran [in Persian].

- Pahleh, M. S., & Abedini, M.** (2020). Assessment and evaluation in education and its role in improving education (with emphasis on secondary school). *Journal of New Approach to Children's Education*, 2(5), 7-14 [in Persian].
- Pasdarikho, H., Saber, S., & Mirfakhri, F.** (2023). The Importance of using educational aids in teaching students. *The 5th National Conference on Professional Research in Psychology and Counseling with a Teacher's Perspective*, Minab, Iran [in Persian].
- Pishgadam, R., & Moafian, F.** (2007). The role of high school English teachers' multiple intelligences in their success. *Foreign Language Research*, 42, 5-22 [in Persian].
- Rostami, A.** (2023). The correlation between the communicative competence and skills of AZFA instructors and the linguistic progress of non-Persian learners (Unpublished master's thesis). University of Tehran, Tehran, Iran [in Persian].
- Rostamian, H.** (2023). *Examining the role of student well-being in Iranian EFL learners' active/passive motivation, foreign language achievement, and teacher success* (Unpublished master's thesis). Bahar Institute of Higher Education, Mashhad, Iran.
- Sadr Hashemi, S. M. (2013). *Society and Culture of Lebanon*. International Cultural, Artistic, and Publishing Institute [in Persian].
- Soudkhah Mohammadi, F.** (2023). *The qualities college students want in their professors versus professors' perceptions* (Unpublished master's thesis). Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.
- Talash Moradi, S., Sadegh Kouhestani, M., Ali-Akbary, M., & Ghaffari Majlaj, M.** (2024). The role of a successful teacher in creating academic motivation in students. *The 1st National Conference on New Perspectives in Education Issues*, Ramshir, Iran [in Persian].